

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента Омельчук Любов Василівни

на дисертацію Куліуша В'ячеслава Миколайовича

«Виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості,

вчинених із використанням кіберпростору»,

підготовленої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Ступінь актуальності обраної теми «Виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору» залишається високим, особливо в сучасному контексті, коли в умовах становлення інформаційного суспільства сучасні економіки стикаються з викликами якісного рівня інформатизації як соціально-економічних процесів. Поряд із цим злочинний світ також адаптується до використання можливостей кіберпростору для вчинення цілої низки кримінальних правопорушень у таких найбільш «прибуткових» сферах як торгівля людьми, наркотичними засобами, вчинення економічних злочинів тощо. Додаткової актуальності обрані темі додає те, що протидія злочинам економічного спрямування була та залишається важливою складовою забезпечення економічної безпеки України, особливо в умовах війни із країною-окупантом, що вимагає значних фінансових вкладень у оборонну сферу.

Як слушно зауважує дисертант, аналіз статистичних даних Офісу Генерального прокурора дають підстави стверджувати про щорічне відсоткове збільшення питомої ваги зареєстрованих злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору, причому такі показники значно вищі за кількість повідомлень особам про підозру та направлених кримінальних правопорушень до суду з обвинувальним актом.

Необхідно зауважити, що з боку держави здійснено своєчасну оцінку таких загроз і ризиків, унаслідок чого створено спеціалізовані суб'єкти для

забезпечення ефективного виявлення та розслідування різних форм протиправної діяльності в кіберпросторі, зокрема й такої, що посягає на нормальне функціонування фінансово-економічної системи. Засвідчуючи високу ефективність роботи підрозділів кіберполіції, слід зосередити увагу й на окремих наявних проблемах, пов'язаних зі швидкою зміною криміногенних процесів у кіберпросторі, необхідністю постійного пошуку нових організаційно-тактичних рішень, а також формування усталених моделей виявлення та розслідування такої кримінально протиправної діяльності.

Зазначене ставить нові завдання для науки криміналістики, яка, з огляду на об'єкт, спрямована на вивчення та осмислення інноваційних форм кримінально протиправної діяльності, систематизації типових форм вчинення злочинів і розроблення їх криміналістичних характеристик, а також формування наукового продукту для забезпечення оптимізації роботи оперативних і слідчих підрозділів у частині виявлення та розслідування окремих форм кримінально протиправної діяльності.

В умовах сьогодення негативно позначається на розслідуванні кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють з використанням кіберпростору, брак розробленої криміналістичної методики виявлення та розслідування останньої, що значно знижує ефективність слідчої та оперативно-розшукової практики.

Варто зазначити, що неврегульованість цих питань щодо засад методики виявлення та розслідування кримінально протиправної діяльності вказаної групи діянь є однією з основних передумов наведеної дисертантом ситуації, коли показники зареєстрованих злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору, значно вищі за кількість повідомлень особам про підозру та направлених кримінальних проваджень до суду з обвинувальним актом.

Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження Куліуша В'ячеслава Миколайовича та поставлених ним завдань не викликає сумнівів.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як державним, так і відомчим пріоритетам стосовно наукового забезпечення протидії злочинності в Україні. Напрямок дисертаційного дослідження узгоджується із Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Річною національною програмою під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (Указ Президента України від 11 травня 2021 року № 189/2021), Планом дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ від 30 жовтня 2020 року (протокол № 3) і включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 767, 2020 рік).

З цих міркувань є підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Куліуша В'ячеслава Миколайовича на тему «Виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору» має комплексний характер, важливе теоретичне та прикладне значення для вдосконалення методики виявлення та розслідування вказаної категорії злочинів, а тому має високий рівень актуальності.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло наукових джерел, а також результати вивчення значного масиву емпіричного матеріалу. Примітно, що автором використовувались джерела не лише кримінального процесуального та криміналістичного спрямування – окремі аспекти визначеної проблематики досліджувались на основі джерел з оперативно-

розшукової діяльності, кримінального права, кримінології та інших наук юридичного циклу.

Високим є теоретичний рівень викладу матеріалу, автор вдало застосував різноманітні методи наукового пізнання, ґрунтовно проаналізував законодавчі акти, слідчу і судову практику, коректно веде полеміку з іншими вченими, аргументовано викладаючи власну позицію, на підставі чого сформував теоретичні висновки та практичні рекомендації, що є вагомим внеском у доктрини кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності і мають достатній ступінь наукової новизни. Переважна більшість висновків та пропозицій дисертанта заслуговують на схвалення та підтримку.

Достовірність отриманих у дослідженні результатів підтверджується в тому числі ґрунтовною емпіричною базою, що включає результати узагальнення матеріалів вивчення 257 кримінальних проваджень, передбачених ст. 190, 361, 361-1, 363-1 КК України, за період 2020–2023 років з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Київської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької областей, м. Києва; зведені дані анкетування 143 працівників кіберполіції НПУ в межах відповідних структурних міжрегіональних підрозділів за період з 2020-го до 2023 року, а також власний досвід професійної діяльності автора в підрозділах кіберполіції НПУ. Крім того, проведене дослідження ґрунтується на проведенні критичного аналізу значної кількості законодавчих та наукових джерел (209 найменувань на 23 сторінках).

В цілому дисертаційне дослідження Куліуша В.М. відрізняється аргументованістю та достатньою обґрунтованістю пропонованих висновків, що підтверджено належними емпіричними даними.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним із перших комплексних криміналістичних досліджень методикою виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, які вчиняють з використанням кіберпростору. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– виокремлено та схарактеризовані взаємозв'язки між розвитком кіберпростору й окремими формами кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, а саме: 1) криміналізація окремих діянь, зумовлена широкомасштабним упровадженням інформаційних технологій та їх структурної складової – кіберпростору в усі форми суспільного життя; 2) якісна трансформація інфраструктури економічної злочинності, що зумовлена перетворенням кіберпростору у невід'ємну складову економічних відносин; 3) трансформація окремих способів вчинення економічних злочинів у складні технології кримінально протиправної діяльності; 4) якісна зміна особи злочинця та формування допоміжних технократичних сил, які виконують забезпечувальну функцію на окремих стадіях реалізації злочинних технологій; 5) формування цифрових кримінальних ринків;

– сформульовано дефініцію кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють з використанням кіберпростору, яку визначено як систематичну, багатоетапну протиправну діяльність особи (групи осіб), що здійснюють за допомогою використання інформаційних технологій, забезпечують створенням необхідної інфраструктури і яка спрямована проти функціонування фінансово-економічної системи держави, фінансової діяльності юридичних та фізичних осіб; виокремлено її структурні елементи;

– схарактеризовано основні моделі оперативного обслуговування кіберпростору як складової виявлення злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору, розглянуто організаційні засади формування оперативних позицій на об'єктах, які становлять оперативний інтерес, а також види організації оперативного обслуговування залежно від територіальної специфіки функціонування відповідного оперативного підрозділу;

– розроблено окремі види та внутрішню структуру тактичних операцій початкового етапу розслідування кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють з використанням кіберпростору,

зокрема: «Аналітичне опрацювання та оцінка матеріалів»; «Встановлення особи злочинця»; «Фіксація цифрових слідів і формування цифрових доказів»; «Виявлення та вилучення речових доказів»;

удосконалено:

– положення щодо організації і тактики проведення окремих СРД під час розслідування в частині формування рекомендацій щодо планування та проведення огляду апаратних засобів у різних тактичних ситуаціях, підготовки до обшуку та конкретизації предмета допиту окремих учасників кримінально протиправної діяльності;

– положення щодо функціональної спрямованості окремих НСРД під час розслідування такої кримінально протиправної діяльності в частині конкретизації їх функціональної спрямованості, особливостей підготовки та організаційно-тактичних засад безпосереднього проведення;

– положення щодо типових моделей організації оперативного (ініціативного) пошуку, з огляду на форми кримінально протиправної діяльності; виокремлено такі моделі реалізації оперативної інформації про злочинну діяльність, яку вчиняють із використанням кіберпростору: 1) виявлення та документування такої кримінально протиправної діяльності працівником оперативного підрозділу з подальшим поданням рапорту керівнику слідчого підрозділу; 2) документування такої кримінально протиправної діяльності із залученням слідчого для надання методичної допомоги, а також конкретизації етапів оперативно-пошукової роботи, чинників, які ускладнюють оперативний пошук, формування алгоритму оперативно-пошукової роботи щодо окремих форм кримінально протиправної діяльності, яку вчиняють із використанням кіберпростору;

дістало подальший розвиток:

– узагальнення щодо стану наукової розробленості проблеми виявлення та розслідування кримінально протиправної діяльності, вчиненої з використанням кіберпростору, у частині систематизації теоретичного підґрунтя

для формування основ методики виявлення та розслідування таких злочинів, а також спектру практичних проблем, які потребують наукового забезпечення.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Теоретичні результати та висновки проведеного дослідження відображено у 7 наукових публікаціях, серед яких 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 3 доповіді – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях. Окремі положення дисертаційної роботи впроваджені у практичну діяльність оперативних та слідчих підрозділів та освітній процес.

Достатньо обґрунтованою, логічною та послідовною є визначена автором структура дисертації, яка зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (209 найменувань на 23 сторінках) і додатків (4 додатки на 19 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінка, з яких основного тексту – 199 сторінок.

У вступі автором чітко та логічно обґрунтовано вибір теми дослідження, окреслено сучасний стан та проблеми, виділено невирішені проблемні питання, охарактеризовано необхідність розв'язання суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження. Автор висвітлив мету, об'єкт, предмет дослідження, сформував основні завдання, визначив методологічні та теоретичні основи, охарактеризував методи дослідження, розкрив наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, представив відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження, а також вказав структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні основи виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору» автором досліджувалася теоретико-методологічні основи методики виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із

використанням кіберпростору. На основі аналізу теоретичних напрацювань автором виокремлено форми реакції держави на трансформацію соціально-економічного життя у зв'язку з розвитком кіберпростору.

Також встановлено, що специфіка наукових досліджень кіберпростору та пов'язаних із ним явищ зумовлена такими чинниками як: 1) постійне розширення переліку кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені за допомогою різних складових інформаційних технологій; 2) безперервна модифікація способів вчинення таких злочинів, що прямо корелює з механізмом слідоутворення, як наслідок – організаційно-тактичними моделями проведення СРД і НСРД; 3) формування нових типів доказів – цифрових доказів, які постійно видозмінюються та потребують систематичного вивчення.

Дисертантом окреслено, що науковий пошук у сфері протидії злочинам, які вчиняють з використанням кіберпростору, на сучасному етапі здійснюють за такими основними напрямками як: а) форми й алгоритми використання інформаційних технологій у протидії злочинності; б) ознаки та сутність кіберпростору як середовища функціонування соціально-економічних процесів; в) особливості розслідування кіберзлочинів; г) особливості аналізу комп'ютерних об'єктів; д) використання спеціальних знань під час розслідування комп'ютерних злочинів.

На основі аналізу оперативної та слідчої практики в роботі описано взаємозв'язки між розвитком кіберпростору й окремими формами кримінально протиправної діяльності у сфері економіки виявляються в таких формах: по-перше, криміналізація окремих діянь, зумовлена широкомасштабним упровадженням інформаційних технологій та їх структурної складової – кіберпростору у всі форми суспільного життя; по-друге, якісна трансформація інфраструктури економічної злочинності, що зумовлена перетворенням кіберпростору на невід'ємну складову економічних відносин; по-третє, трансформація окремих способів вчинення економічних злочинів у складні технології кримінально протиправної діяльності; по-четверте, якісна зміна особи злочинця та формування допоміжних технократичних сил, які

виконують забезпечувальну функцію на окремих стадіях реалізації злочинних технологій; по-п'яте, формування цифрових кримінальних ринків.

Систематизовано функції кіберпростору як складової інфраструктури економічної злочинності, у зв'язку із чим виокремлено ознаки цифрових кримінальних ринків.

Дисертантом запропоноване авторське визначення кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють із використанням кіберпростору, як він розкриває як систематичну, багатоетапну протиправну діяльність особи (групи осіб), яку здійснюють за допомогою використання інформаційних технологій, забезпечують створенням необхідної інфраструктури та яка спрямована проти функціонування фінансово-економічної системи держави, фінансової діяльності юридичних і фізичних осіб.

Автором систематизовано типові способи залучення спеціаліста на стадії підготовки кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють із використанням кіберпростору, а також типові способи сприяння персоналу установи (організації), яка працює із кіберпростором, відповідним злочинцям.

Розділ 2 «Виявлення злочинів економічної спрямованості, які вчиняють з використанням кіберпростору» присвячено детальному аналізу організаційно-тактичних заходів, ефективних при виявленні досліджуваної категорії злочинів. Так, визначено, що інформація, необхідна для аналізу оперативної обстановки в кіберпросторі, упорядкована в такі групи: 1) детермінанти злочинів у кіберпросторі; 2) відомості про власників (або розпорядників) систем; 3) відомості про володільців інформації в системі; 4) наявні оперативні позиції на об'єкті оперативного обслуговування.

Автором виокремлено пріоритетні об'єкти для формування та розстановки оперативних позицій з метою виявлення вказаної злочинної діяльності. Акцентовано увагу, що оперативна робота в організаційних структурах власників (або розпорядників) системи, володільців інформації дає

змогу завчасно отримати інформацію: 1) про користувачів системи, місце та обладнання для здійснення доступу до інформації; 2) про злочини, які готують або вчинені; 3) про злочинні зв'язки особи-користувача; 4) про латентні злочини й осіб, що їх вчинили; 5) про створення та діяльність злочинних груп.

Дисертантом виокремлено та описано дві моделі реалізації оперативної інформації про злочини економічної спрямованості, які вчиняють з використанням кіберпростору: 1) виявлення та документування такої кримінально протиправної діяльності працівником оперативного підрозділу з подальшим поданням рапорту з відповідними матеріалами керівнику слідчого підрозділу; 2) документування такої кримінально протиправної діяльності в межах оперативної розробки із залученням слідчого для надання методичної допомоги.

Аналіз інформації під час виявлення та документування кримінально протиправної діяльності інтернет-магазинів здійснюють за такими напрямками: аналіз суб'єкта господарської діяльності (інтернет-магазину); аналіз контрагентів (ключових партнерів у бізнесі); аналіз особливостей руху товарно-матеріальних цінностей. Відмічено, що типовими схемами використання електронних грошей з протиправною метою є: а) незаконний обмін, конвертація валюти та виведення валюти за кордон; б) використання електронних грошей для розрахунку з інтернет-магазинами та компаніями, які надають послуги за допомогою мережі Інтернет.

У Розділі 3 «Організаційно-тактичні особливості розслідування злочинів економічної спрямованості, які вчиняють з використанням кіберпростору» здобувач, на основі аналізу власної практики, аналізу результатів анкетування та теоретичних напрацювань сформував наступні тактичні операції на початковому етапі розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених з використанням кіберпростору, визначивши завдання при їх реалізації: тактична операція «Аналітичне опрацювання та оцінка матеріалів», тактична операція «Встановлення особи злочинця»;

тактична операція «Фіксація цифрових слідів та формування цифрових доказів»; тактична операція «Виявлення та вилучення речових доказів».

Розкриваючи зміст та особливості окремих С(Р)Д, автор визначив, що типовими об'єктами огляду під час розслідування злочинів цієї категорії є: а) приміщення, де сконцентровано основну систему засобів кримінально протиправної діяльності; б) апаратні засоби; в) вебсайти; г) програмні засоби в реальному часі їх функціонування; д) документи; е) інші речові докази, які мають значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування цієї категорії кримінальних проваджень.

Підготовка до проведення огляду в провадженнях цієї категорії передбачає: а) потенційну оцінку виду та класу апаратних засобів, які буде оглянуто на місці події, що ґрунтується на наявній у слідчого інформації щодо сутності кримінально релевантної події; б) визначення кількості та фахової спрямованості спеціалістів, яких необхідно залучити до проведення огляду; в) визначення переліку засобів для вилучення виявлених на місці події апаратних засобів; г) формування групи забезпечення, яку спрямовують на недопущення умисного припинення електропостачання в приміщення та вимкнення апаратних засобів; д) добір понять, які обізнані щодо особливостей роботи апаратних засобів і програмного забезпечення та можуть бути допитані щодо сутності проведеної СРД.

Звернено увагу, що типовими тактичними моделями продовження огляду, які варто реалізувати із залученням відповідного спеціаліста, є: фіксація роботи апаратних засобів і програмного забезпечення в режимі реального часу; негайне відключення апаратних засобів від мережі енергопостачання та їх вилучення.

Дисертантом узагальнено, що на підготовчому етапі з метою конкретизації предмета допиту аналізують: а) роль конкретної особи в злочинній діяльності; б) на підставі раніше побудованої працівниками оперативного підрозділу чи безпосередньо слідчим матриці зв'язків визначити ступінь інтенсивності зв'язків цієї особи з іншими учасниками кримінально

протиправної діяльності; в) тривалість участі особи в злочинній діяльності. Визначено особливості предмету допиту виконавця злочину, який входить до складу злочинного угруповання, а також обов'язкові елементи предмета допиту організатора досліджуваної кримінально протиправної діяльності.

Здобувачем визначено типові ситуації, які зумовлюють організаційно-тактичні особливості проведення обшуку, є: проведення обшуку на початковому етапі розслідування одразу після початку кримінального провадження; проведення обшуку на подальшому етапі розслідування, коли підставами для його проведення є фактичні дані, отримані за результатами проведення першочергових СРД, а також описано організаційно-тактичні особливості обшуку залежно від типової ситуації.

Автором окрему увагу приділено, організаційно-тактичним особливостям проведення НСРД під час розслідування кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють із використанням кіберпростору, розкриттю функціональної спрямованості та особливостей реалізації спостереження за особою, місцем або річчю; встановлення місця знаходження радіоелектронного засобу; зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця чи утримувача,

У висновках дисертації сформульовано наукові положення та одержано результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання з розроблення теоретичних положень і науково обґрунтованих рекомендацій щодо виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору.

Також достатнім є рівень апробації представленого дослідження. Так, основні положення та висновки дисертації оприлюднено на міжнародних конференціях.

Загалом, дисертаційна робота К.Ю. Широкої справляє позитивне враження, оскільки автор продемонструвавши працездатність та наполегливість, сформував переважно цілісне й обґрунтоване уявлення про

сучасний стан і перспективи розвитку методики виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Не деталізуючи численні здобутки та позитивні аспекти виконаної дисертаційної роботи, загалом позитивно оцінюючи дисертаційну працю, зосередимо увагу на *окремих суперечностях та дискусійних положеннях*, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або роз'яснень під час публічного захисту дисертації, зокрема:

1. Дисертантом було поставлено вирішення наукового завдання щодо розроблення методики виявлення та розслідування кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку вчиняють з використанням кіберпростору. Аналіз тексту роботи вказує, що дисертант приділяє увагу, зокрема, ст. 190 Кримінального кодексу України, ілюструючи окремі положення щодо виявлення та розслідування обраної категорії злочинів. Проте, виходячи із визначеного предмету дослідження, автору в тексті роботи варто було приділити окрему увагу визначенню категорії «злочини економічної спрямованості», навівши, наприклад, криміналістичну класифікацію таких діянь, що чітко окреслило б ті із злочинів економічної спрямованості, виявлення та розслідування яких зумовлюється використанням кіберпростору, які були предметом аналізу в ході дослідження.

2. Розкриваючи зміст підрозділу 2.2 «Організація і тактика оперативного (ініціативного) пошуку ознак кримінально протиправної діяльності економічної спрямованості, яку здійснюють з використанням кіберпростору» автор слушно виокремлює алгоритм пошуку ознак кримінально протиправної діяльності, пов'язаної з використанням електронних грошей. Враховуючи, що Україна входить до п'ятірки лідерів серед країн, громадяни якої долучені до обігу віртуальних активів, вважаємо що дисертанту варто було приділити також окрему увагу особливостям пошуку та фіксації ознак злочинів

економічної спрямованості, що вчиняються з використанням кіберпростору, у сфері обігу віртуальних активів.

3. По тексту дисертації при викладенні власних тверджень та узагальнень автор вказує на те, що вони сформовані на підставі аналізу матеріалів оперативних підрозділів та матеріалів кримінальних проваджень (257 проваджень) щодо злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору, проте в додатках до роботи відсутні відповідні результати (узагальнення) вивчення оперативної та слідчої практики. На нашу думку, для підвищення репрезентативності отриманих дисертантом результатів, варто було б в окремому додатку викласти якісні характеристики та отримані результати опрацьованих матеріалів оперативних підрозділів та кримінальних проваджень.

Перелічені вище зауваження в цілому не впливають на високу позитивну оцінку роботи, оскільки спрямовані на уточнення чи доповнення окремих положень дисертації, а у низці випадків носять спірний чи дискусійний характер.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що тема дисертації актуальна, сформульовані автором висновки й рекомендації є достатньо аргументованими, вирізняються науковою новизною і мають як теоретичне, так і практичне значення.

Таким чином, рецензована дисертація є кваліфікованою науковою працею, що містить результати здійснених автором досліджень. Отримані Куліушем В.М. нові науково обґрунтовані результати в сукупності розв'язують поставлене наукове завдання, що має істотне значення як для доктрин оперативно-розшукової діяльності та криміналістики, так і для практичної діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності (081 – «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є кваліфікованою, завершеною працею, у якій не виявлено порушень академічної доброчесності.

Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам.

Отже, дисертація на тему «Виявлення та розслідування злочинів економічної спрямованості, вчинених із використанням кіберпростору» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – Куліш В'ячеслав Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

завідувачка навчальної лабораторії

«Юридична клініка»

Державного податкового університету,

кандидат юридичних наук, доцент

Любов ОМЕЛЬЧУК

Державний податковий університет	засвідчую:
Підпис <i>Любов Омельчук</i>	учений секретар <i>Любов Омельчук</i>
	20 р.